

Kitap Tanıtımı ve Tenkitler

Milel ve Nihal, 14 (1), 2017
doi: 10.17131/milel.324228

Halil Hacımüftüoğlu, **Kral Tanrı, Allah'ın Krallığı**,
(İstanbul: İletişim Yayınları, 2011), 280 s.

Kur'an metninde geçen pek çok ibare ve kavramın, vahyin nüzul ortamına ilişkin bir tasavvuru yansıttığı ve bunların anlaşılmasının, Kur'an'ın nazil olduğu ilk anlamına ve muhatapları tarafından nasıl anlaşıldığına ilişkin bir keyfiyeti içerisinde barındırdığı ifade edilebilir. Bunun yanında Kur'an'ın ortaya koyduğu birtakım ifadelerin anlaşılması, O'nu indiren Allah ile olan ilişkisi açısından da oldukça önemli görünmektedir. Vahyi inzal eden Allah'ın, kendisini muhataplarına karşı nasıl ve hangi açılardan tanıttığı, Kur'an metninin tarihî bağlamını açığa çıkarmak bakımından dikkate değer gözükmektedir. Bu hususları dikkate alarak, Kur'an'ın anlaşılmasının Allah ile olan irtibatı bağlamında irdeleyen Halil Hacımüftüoğlu, *Kral Tanrı- Allah'ın Krallığı* isimli çalışmasında, Kur'an'da Allah'ın kendisini bir Kral olarak vasıflandırdığını, muhataplarının zihninde böyle bir tasavvurun var olduğunu ve bu vasfın özellikle kadim vahiy geleneklerinde bulunduğunu detaylı bir şekilde ortaya koymakta ve Kur'an'ın anlaşılması için Allah'ı iyi tanımanın gerekliliğine çalışmasında vurgu yapmaktadır.

Çalışmasını bir giriş ve iki bölümden oluşturan yazar, giriş kısmında Kur'an'da ve rivayetlerde geçen "Allah'ın Krallığı" algılamasını tasvir etmeyi düşündüğünü, Hristiyanlık ve Yahudilikte olduğu gibi İslam'da da böyle bir tasavvurun bulunduğunu çalışmasında ispat etmeyi hedeflediğini dile getirmektedir. Bahse konu hususları, herhangi bir ön kabule dayanmadan, bütün verileri

dikkate alarak bilimsel bir yöntemle incelemeyi hedefleyen yazar, Allah'ın Kral olarak algılanmasının daha önce ele alınmayan bir konu olduğunu, genelde Kur'an'ın anlaşılması özelde ise Kur'an'ın ilk muhataplarının Allah hakkındaki tasavvurlarının Kur'an'ın anlaşılmasına sağlayacağı katkıyı ön plana çıkarmayı düşündüğü ifade etmektedir (s. 17-23).

Yazar birinci bölümde *Kral Tanrı'nın (Allah) kimliği* üst başlığı altında ilk olarak, Kral Tanrı'nın özel adı olan "Allah" lafzının etimolojisine değinmekte (s. 25-27) ve akabinde Kral Tanrı'nın belli başlı unvanları ve sıfatlarını ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır. Yazar, Kur'an'da geçen *Rab, es-Samed, es-Seyyid, el-Melik* gibi kavramların Allah'ın bir Kral olarak nitelendiğini açığa çıkaran önemli göstergeler olduğunu belirtmekte, bu kavramların gerçek efendi olan bir Kral'ı ifade ettiğine dair pek çok örneği, Kur'an ayetlerinden yola çıkarak, geçmiş vahiy ve kültürlerdeki anlatımlarla mukayese etmekte ve iddiasını bu şekilde izah etmeye çalışmaktadır (s. 27-49). Bunun yanında Hz. Peygamber döneminde muhatapların doğal ve saf düşündüklerini, soyut ve felsefi bir akıl yapısına sahip olmadıklarını belirten yazar, sonraki dönemlerde İslam filozofları ve Kelamcılarının Allah tasavvurunu klasik felsefedeki Tanrı algısıyla açıklamaya çalışmalarının, ilk dönemdeki Tanrı düşüncesinin daha sonradan değişmesine önemli derecede tesir ettiğini ifade etmektedir (s. 51-65). Ayrıca yazar, Kur'an'da ve rivayetlerde Allah'ın varlığıyla ilgili anlatımların tamamen mecaza indirgenemeyeceğini beyan ederken, Allah için rahatlıkla kullanılabilen *vech (yüz; varlık), ayn (göz; himaye), arş (taht)* gibi ifadelerin yeri geldikçe Allah'ın bir Kral olarak tanıtılması noktasında gerçek anlamda kullanıldığını söylemektedir (s. 65-89). Bu hususların yanında yazar, *tek, hâkim, hami(koruyucu), faal, ölümsüz, hayet veren, kılavuz ve lider, sanatkâr, bilge, kutsal* gibi bir Kral'ın sahip olduğu ve başka bir Kral'da bulunmayan özelliklere Allah'ın sahip olduğunu belirtmekte, eski zamanlarda bir Kral'a nispet edilen bu hususiyetlerin Kur'an'da açık bir şekilde Allah ile irtibatlandırıldığı ifade ederek, Allah'ın insanlara bir Kral şeklinde takdim edildiğinin altını çizmektedir (s. 95-118).

Tarih boyunca Krallar'ın (ister zorba, ister medeni olsun) da-ima örnek alındığını ve bunun örneklerinin bir hayli fazla olduğunu ifade eden yazar, aynı şekilde Allah'ın örnekliğinin Hz. Peygamber tarafından sıklıkla dile getirildiğini, Allah'a mahsus bazı hasletlerin

dışında, kendisine bağlı kullarının örnek alacağı pek çok özelliğinin bulunduğunu zikretmektedir. Yazara göre, *asil ve cömert, lütufkâr, kadirşinas, müşfik, gururlu, kıskanç* özelliklerin bir Kral'da bulunabileceği düşünülürse, Kur'an'da ve rivayetlerde geçen bu özelliklerin Allah'a izafe edildiği açıkça görülmekte, bundan dolayı Kur'an'ın ilk muhataplarının, Allah'ı doğal olarak bir Kral şeklinde algıladıklarını ifade etmek mümkün görünmektedir. (s. 120-138).

Yazar çalışmasının ilk bölümünün son kısmında, *Kral Tanrı'nın temel özelliklerine* yer vermekte ve bunlar hakkında Kur'an ile birlikte geçmiş dönemlerdeki Krallardan örnekler vererek Allah'ın nasıl ve ne şekilde bir Kral olarak tasvir edildiğini açıklamaya gayret etmektedir. Yazar, *görünmez, töre koyucu, sorgulanamaz, insanî özellikleri olan, mükemmel, ketum (sır saklamasını bilen), istişare yapan, mutlak güç ve kudret sahibi, sorumlulukları, ödevleri ve ilkeleri olan, plan ve program yapan, gerçeği söylemekten ve gereğini yapmaktan çekinmeyen, kurtarıcı, anlaşmalar ve sözleşmeler yapan, siyaset yapan, vaatlerini yetin getiren, savaş ve barış ilan eden, zamanın kendisi olan tarih yapan ve yazan gibi hususiyetleri Allah'ın kendisinde topladığını, gerek Kur'an'dan gerekse Hz. Peygamber'in sireti ve açıklamalarından yola çıkarak izah etmekte ve bunların bir Kral'a ait olduğunu ifade ederek, Allah'ın bu gibi hususiyetlere sahip olmasının O'nun bir Kral olarak takdim edildiğini net bir şekilde gösterdiğini beyan etmektedir (s. 138-183).*

Çalışmasının ikinci bölümünde yazar, *krallığın haritası ve yönetim yapısını* irdelerken, Allah'ın bir Kral olarak sahip olduğu yerleri, yönetim şeklini, kurumlarını, krallıkta yapılan törenleri detaylıca ele almakta ve bu hususların Allah'ın bir Kral olarak algılanması bağlamında incelemeye gayret etmektedir. İlk kısımda *krallığın sınırları* başlığı altında Allah'ın sahip olduğu göğün kaleleri ve onu koruyan muhafızların olduğunu söyleyen yazar, Kur'an'da geçen pek çok tasvirin Allah'ın sahip olduğu krallığına açıkça işaret ettiğini dile getirmekte, *kral'ın evi, tahtı, bağları, bahçeleri, erzak ambarları, zindanları* gibi birtakım yerlerin krallığın sınırları içerisinde bulunan önemli mekânlar olduğunu ve Kur'an'da bu yerlere sıklıkla değinildiğini belirtmektedir (s. 185-195). Akabinde krallığın hiyerarşik yapısı ve kurumlarına temas eden yazar, Allah'ın krallığında melek, cin ve insan sınıflarının bulunduğunu, bunların kendilerine ait bir statülerinin var olduğunu ifade etmekte ve krallıkta bu zümrelere

bazı unvanların Kral (Allah) tarafından verildiğini, birtakım ayetlerden hareketle tasvir etmektedir (s. 198-208). Yazar krallık hiyerarşisi bağlamında krallık teşkilatını ve görevlerini ele alırken, Allah'ın Krallığı'nda Kral Tanrı'nın yüksek konseyi bulunduğunu, burada dört büyük meleşin asli üye olduğunu ve onların bu konseydeki görevlerinin neler olduğunu klasik kaynaklardaki bilgiler ışığında farklı bir tarzda tanımlamaktadır (s. 208-218). Kral Tanrı'nın yüksek bürokrasisinin görevli meleklerden oluştuğunu ve krallık'taki işlerin planlarını yerine getirdiklerini aktaran yazar, Kral Tanrı'nın "zekat" olarak tanımlanan vergisi bulunduğunu, ahirette hesaba çeken bir yargıya sahip, kendine ait orduları ve yeryüzünde vekilinin ve Kral Tanrı'nın taraftarları ve muhaliflerinin olduğunu bazı örneklerden hareketle izah etmeye çalışmaktadır (s. 219-232). Krallıktaki iletişim süreçlerine de yer veren yazar, Kral Tanrı'nın insanlara gönderdiği elçiler vasıtasıyla onlarla iletişim kurduğu, Kral'ın ferman ve adaletnameleri -ki bunlar indirdiği ilahî vahiyleri içermektedir- elçiler aracılığıyla insanlara ulaştırdığı, O'nun istihbaratının kuvvetli olup, krallığında meydana gelen her şeyi bildiğini Kur'an'da geçen ayetler ışığında ortaya koymaktadır (s. 233-240). Yazar ikinci bölümün son kısmında krallıktaki törenleri incelerken Kral'ı (Allah) kutsama töreninin özellikle "salat" kavramı üzerinden şekillendiğini ifade derken, bu ritüelin aşamalarının nasıl gerçekleştiğini hem tarihî verilerden hem de Kur'an'da geçtiği biçimiyle açıklamaktadır. Son olarak yazar, Kral'a yapılan ziyaret töreni konusu irdelerken, bu hususa tekabül eden kavramın "hacc" olduğunu ifade etmekte ve bu olayın bir Kral için ne anlam ifade ettiğini örnekler vermek suretiyle beyan etmektedir (s. 241-256) Sonuç kısmında ise yazar, çalışmasında tasvir ettiği meseleleri genel olarak değerlendirmekte ve gerek Kur'an'da gerek rivayetlerde Allah'ın bir krala benzetilmesinden öte adı, unvanları, özellikleri, sahip olduğu sınırları, tahtı, bağları, bahçeleri, orduları, hizmetçileri, elçileri, vb. pek çok hususiyetle birlikte bir kral olarak tanıtıldığını ve O'nun "el-meliku'l-hakk" (gerçek bir kral) olduğunu altını çizmektedir (s. 257-262).

Netice itibarıyla, *Kral Tanrı- Allah'ın Krallığı* isimli bu çalışmanın, Allah'ın bir kral olarak algılanış sürecini, tarihteki kral tasvirleri ve geçmişteki vahiy kültürlerinin anlatımlardan hareketle ortaya koyması, özgün bir niteliği haiz olduğunu açıkça göstermektedir. Ayrıca bu araştırma, özellikle tefsir ilmiyle hermenötik yöntemin

buluştuğu çalışmalara kaynaklık edebilecek ve akademik tefsir çalışmalarına farklı bir bakış açısı kazandırabilecek önemli bir eser olarak değerlendirmek mümkün gözükmemektedir.

Ömer DİNÇ

Arş. Gör., Hitit Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı



Milel ve Nihal, 14 (1), 2017
doi:10.17131/milel.324229

Daron Acemoğlu – James A. Robin, **Ulusların Düşüşü**

(Doğan Kitap, 2015) 496 s.

Yaklaşık iki yüz yıldır Batı, dünyanın geri kalanı üzerinde, bazen sarsılrsa da, yıkılmayan bir otorite, hakimiyet tesis etti. Uzun yıllar boyunca pek çok sınavdan geçen (Fransız Devrimi, I. ve II. Dünya Savaşları) her defasında daha da pekişti. Kimi zaman İngiltere'nin, kimi zaman ABD'nin, Almanya'nın ve Rusya'nın dünya siyaseti ve ekonomisi, Batı olarak adlandırdığımız bu ülkelerin elinde şekillendi ve şekillenmeye devam ediyor. Bize düşen ise tam da bu noktada şu soruyu sormaktır: Dünyaya neden Batı hakim?

Bu otoriteyi sağlamak ve böyle bir hakimiyeti kurmak elbette pek çok etkenin bir araya gelmesiyle mümkün oldu. Hemen ilk etapta herkesin aklına bu etkenlerden bazıları gelebilir. Nitekim soruya bazı mantıklı cevaplar verebilmek için illa siyaset bilimci olmaya gerek yok. Ancak sorunun ihtiva ettiği problem bir kaç yüzyeysel gözlem ve analizle (ki sıradan vatandaşın yaptığı bundan